

Mäntsälän Kunta
Sivistyslautakunta
Hyvinvointilautakunta

Lausunto Mäntsälän sivistys- ja hyvinvointipalveluiden tilaselvityksen toimenpideohjelmaluonnokseen

Arvoisat sivistys- ja hyvinvointilautakuntien päättäjät,

Olette tämän toimenpideohjelman myötä päättämässä Mäntsälän tulevaisuudesta, mutta myös sen kylien tulevaisuudesta. Kylät ovat oleellinen osa Mäntsälän brändiä ja vetovoimaa, kylät ovat kaikki erilaisia ja kyläkoulujen tulevaisuus vaikuttaa kylien kehittymiseen monin tavoin. Kyse ei ole vain rakennuksista tai opetustoimesta vaan kyläkoulun moninaisesta merkityksestä kylän ihmisille, kylän imagolle ja sen vetovoimalle. Kyläkoulujen lakkauttamisilla tavoitellusta säästöstä ei ole olemassa tutkimusta eli ei lainkaan dataa, sen sijaan opetustoimen kustannukset ovat koko ajan nousseet. Kyläkouluja ei ole säästösyistä mikään pakko lakkauttaa. Pedagogisia syitä tällaiselle toiminnalle ei ole.

<https://suomenkylat.fi/ajankohtaista/uutiset/puolet-suomen-peruskouluista-lakkautettu-kylakoulujen-pelastuspaketti-kyseenalaistaa-koululakkautuksista-syntyneet-saastot>

Ohkolan kyläyhdistys haluaa lausua toimenpideohjelman luonnoksen johdosta seuraavaa.

1. Ohkola on vetovoimainen kylä, jossa kyläkoululla on suuri merkitys

Eihän se nyt kerta kaikkiaan käy, että Ohkolasta loppuisi koulu! Mäntsälä on kylien Mäntsälä. Mäntsälä on vielä aito maaseutukunta kaupunkien kainalossa. Ohkolassa nimenomaan kyläkoulu on se, joka houkuttelee asukkaita mm. pääkaupunkiseudulta tänne asumaan.

Syntyperäinen perheellinen ohkolalainen

Kun valitsimme asuinpaikkaa Helsingistä pois muuttaessa, etsimme erityisesti asuinpaikkaa rauhallisen kyläkoulun läheltä. Meille tärkeää on se, että lapset saavat käydä koulua pienessä koulu yhteisössä ja myös keskimääräistä pienemmissä luokissa. Nämä olosuhteet takaavat parhaimman mahdollisen hyvinvoinnin lapsille ja nuorille.

Hannin perhe, Ohkolan kantakylä

Ohkolaan on enemmän tuloja, kuin mitä tontteja olisi tarjolla. Ohkolan vieressä Hyökännummi kasvaa voimakkaasti, koska siellä tontteja on ollut saatavana. Emätilaperiaatteen uudistamisen myötä myös Ohkolalla on lähitulevaisuudessa mahdollisuus lohkoa enemmän tontteja ja houkutella lapsiperheitä asumaan täällä. Ohkola on Mäntsälän kirkonkylää lähempänä pääkaupunkiseutua ja sen työpaikkoja – selvitysten mukaan Ohkolaan muuttavat ovat suhteellisen hyvätuloisia ja vahvoja veronmaksajia.

Vetovoimatekijöinä Ohkolassa ovat kylän aktiivinen ja yhteisöllinen tekemisen meininki, luonnonläheinen ympäristö, perinteisiä piirteitä säilyttänyt viehättävä maaseudun kulttuuriympäristö ja oma kyläkoulu toiminnan keskipisteenä.

2. Ohkola ja Hyökännummi ovat erilaisia – kaikki eivät halua taajamaan tai lähiöön

On tärkeää tiedostaa, että vaikka Ohkola sijaitsee Hyökännummen vieressä, ovat Ohkolan kantakylä ja Hyökännummi moni tavoin eri luonteisia asuinpaikkoja. Toisessa on kyläkoulu, toisessa taajamakoulu. Molemmilla alueilla on omat juttunsa, omat seuransa ja tapahtumansa. Alueet ovat leimallisesti joko taajamaa tai maaseutua – maaseutu tuntuu alkavan juuri Hyökännummen jälkeen Ohkolaa ja Mäntsälää kohti kuljettaessa. Alueilla asuu ja niille muuttaa erilaisia ihmisiä, jotka arvostavat eri asioita. Ohkolaan hakeutuu ihmisiä, jotka arvostavat väljyyttä asumisessa, pihalla puuhailua (mm. maanviljelys, hevosharrastus, koiraharrastus, urheilu, luontoharrastus, puutarhanhoito) ja maaseutumaisista ympäristöä, jossa kuitenkin on aktiivinen kyläyhteisö.

Voimme houkutella ihmisiä vain sillä, mitä muualla ei enää ole: tässä tapauksessa kyläkoululla. Koulu on sekä uusille tulijoille että paluumuuttajille tärkeässä roolissa asuinpaikan valinnassa. Mäntsälä ei houkuttelevuuden vertailussa pärjää lähikuntien (esim. Hyvinkää, Järvenpää) kanssa kovinkaan hyvin: ei juurikaan julkista liikennettä, ei ostosmahdollisuuksia, ei harrastusmahdollisuuksia samalla tavoin.

Ohkolan koulun piha-alue on tapahtumien ja kyläläisten aktiivisessa käytössä. Koulu, koulun piha (erityisesti koko kylän olopiha eli leikkipaikka) ja koulun tilat ovat ne yleiset ja yhteiset tilat, jossa kohdataan. Pitkällä tähtäimellä ajatus siitä, että kaikki koulut keskitettäisiin isoiksi yksiköiksi, ei Mäntsälän kannalta ole hyvä vaihtoehto. Ketään eivät motivoi koulutaksimatkat.

Mikä saa ihmiset palaamaan, kun on aika perustaa oma perhe? Aktiivinen kyläyhteisö, rauhallinen kylä ja oma koulu, jossa on oma keittäjä. Koulu, jonka pihalla saa harrastaa ja jonne voi mennä tapaamaan muita. Jatkuvuus on myös suuressa asemassa. Koulun kautta lapset kiinnittyvät kylään. Ei vain Ohkolaan, vaan myös muihin kyliin: mistä syntyy tunne, että on kotona?

Toimenpideohjelmaluonnoksen sivu 5, Opetuspalvelut:

”Tilatarveselvityksessä lähtökohtana oli FCG:n strateginen tilaselvitys. Vuonna 2023 tilattua väestöennusteen toteutumista tarkasteltiin ja huomattiin, että syntyvyys ei ole toteutunut väestöennusteen mukaisesti vaan on toteutunut alemmalla tasolla. Muuten ennuste perusopetuksen ikäluokissa näyttää pitävän hyvin paikkaansa. Alueellisesti väestökehitys on jatkunut samanlaisena kuin aiemminkin ja väestö sijoittuu sekä uudisrakentaminen pääasiassa Kirkonkylän ja Hyökännummen alueille.”

On todennäköistä, että lapsiperheitä muuttaa lisää myös Ohkolaan – etenkin, jos kylässä on vielä kyläkoulu jäljellä. Jos kyläkoulu lakkautetaan, vaarana on keskeisen vetovoimatekijän menettäminen ja negatiivinen väestökehitys. Toisaalta, kun kyläkoulu säilyy ja vapaiden tonttien määrä lisääntyy, voi väestön määrä kääntyä ennusteista huolimatta nousuun.

Yhteisöllisyys on arvo

Koulu on paljon enemmän kuin kuusi koululuokkaa. Paljon puhutaan yhteisöllisyyden tärkeydestä hyvinvoinnissa ja Ohkolassa sitä yhteisöllisyyttä eletään, vaalitaan ja halutaan se myös jatkossa säilyttää. Sukupolvien ketju on tärkeä arvo myöskin – on mukava ajatella, että isovanhempienkin vanhemmat ovat käyneet jo tätä koulua. Tämä on juurevuutta, johon uudet asukkaat on helppo imaista mukaan. Yhteisöllisyyden syntyyn vaikuttaa kylämme koulu keskuspaikkana. Siellä sekä lapset että vanhemmat oppivat tuntemaan toisensa ja sitä kautta toimimaan yhdessä myös vapaa-ajalla.

Koulu on tärkeä liikuntapaikka, kokouspaikka, harrastuspaikka, kohtaamispaikka, tapahtumien järjestelykeskus – monelle kävelymatkan päässä.

Ohkolan yhteisöllisyys on arvo, jolle ei konsultti pysty laskemaan hintalappua.

Itse kuljettu koulumatka ja lähikoulu kannustavat liikkumaan

Lapsivaikutusten arvioinnissa yksi tärkeä näkökulma on kävellen, potkukelkalla, polkupyörällä ja nykyisin potkulautoilla itse kuljettujen koulumatkojen tärkeys. Siinä luodaan sosiaalisia suhteita, liikutaan ja iloitaan. Jos Ohkolasta koulu loppuisi, niin lähes kaikista koulun oppilaista tulisi kuljetusoppilaita, josta tulisi kunnalle iso lisäkustannus.

Koulun tilat ja piha-alue on tärkeä harrastepaikka kouluajan ulkopuolella. Kylän urheiluseura Ohkolan Oka tekee talkoilla talvisin hiihtoladut ja latuja ajetaan tiheämpi verkosto koulun ympäristöön koululaisten liikuntatunteja varten. Samoin urheiluseura vastaa koulun pihalla olevien luistinratojen jäädyttämisestä ja hoitamisesta talvikausina. Sisäliikuntatiloissa järjestetään lapsille sekä aikuisille liikuntaharrastuksia kuten säbätunteja ja tilat ovat myös kansalaisopiston harrastekäytössä.

Lähellä oleva koulu mahdollistaa harrastamisen myös vapaa-ajalla ilman että tarvitaan kuljettamista. Kylän läpi kulkeva kevyenliikenteen väylä mahdollistaa turvallisen liikkumisen kouluun ja koulun tiloissa järjestettäviin harrastuksiin. Lasten kokonaisliikunnan tarve toteutuu, jos lapsilla on mahdollisuus päästä itse kulkemaan kouluun. UKK-instituutti suosittelee kaikille 7–17-vuotiaille monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikumista vähintään 60 minuuttia päivässä yksilölle sopivalla tavalla, ikä huomioiden. Runsasta ja pitkäkestoista paikallaanoloa tulisi välttää. Pelkät koululiikuntatunnit eivät turvaa UKK:n liikuntasuosittelusta vaan mahdollisuus kulkea koulumatkat itse sekä lähellä olevat harrastepaikat turvaavat lasten kokonaisliikuntatarpeen parhaiten ja siten heidän fyysisen kunnan kehittymisen sekä ylläpitämisen.

Ohkolan koulu FCG:n selvityksen valossa

Ohkolan koulu pärjää hyvin verrattuna moniin muihin kunnan kouluihin, kun tarkastellaan käyttöastetta ja kustannuksia per oppilas. Olisi kunnan talouden ja väestörakenteen näkökulmasta järjetöntä sulkea koulu, joka selvästi luo vetovoimaa ja houkuttelee asukkaita alueelle. Tämä ei koske ainoastaan paluumuuttajia, vaan Ohkola elävänä, mutta rauhallisena maalaiskylänä taajama-asutuksen läheisyydessä houkuttelee myös uusia asukkaita Mäntsälään. Kyläkouluja tulisikin hyödyntää paremmin Mäntsälän vetovoimatekijänä.

Kyläkoulu tuo verotuloja lapsiperheiden etsiessä hyvää, rauhallista ympäristöä. Tännehän

olisi enemmänkin tulijoita, jos olisi taloja ja tontteja. Emätilalaskennasta luopumisen pitäisi toteutua 2025, tällöin tonttien tarjonta Ohkolassa lisääntyy huomattavasti.

Luonnoksessa kouluja lopetetaan eri oppilasmäärillä. Se ei ole tasapuolista eikä tasa-arvoista kohtelua.

Kirkonkylän koulujen yhdistämisellä ja lähellä kyläkouluja asuvien lasten ohjaamisella kirkonkylän sijaan lähimpään kyläkouluun voisi olla myös säästövaikutuksia.

Kyläkoulujen lakkauttaminen – tuleeko kunnalle säästöä vai ei?

Suomessa on lakkautettu kouluja 1990-luvulta lähtien tihenevässä tahdissa, kun kuntien päättäjät ovat toivoneet sen tuovan säästöjä. Säästöjä olisi laskelmien mukaan pitänyt syntyä tähän mennessä jo 800 miljoonaa euroa. Tällaista säästöä ei ole kuitenkaan havaittavissa, opetustoimen kustannukset ovat sen sijaan nousseet.

Asia saattaakin tuoreiden tutkimusten perusteella olla päinvastoin.

”Esimerkiksi sekä Kärkölässä että Lusissa kunta on kaavoittanut tontteja kyliin ja toivonut niihin lisää asukkaita. Samalla kuitenkin kylistä on lopetettu kyläkoulut. Heinolassa kyselyt Lusiin kaavoitetuista tonteista osoitettiin Pekka Ojaselle. – Puheluita tuli paljon. Sitten kysyttiin, onko kylällä koulua. Siihenpä ne puhelut sitten päättyivät.” <https://yle.fi/a/3-12153742>

Olli Lehtosen tutkimuksessa (2021) kyläkoulujen lakkauttamisen todettiin heikentävän koko kunnan tilannetta:

”The results indicate that in Finland after school closure, the population of the surrounding community decreased more than before school closure. The increasing depopulation after a school closure means that school closures do not just raise questions about the individual school or the municipal school network, but more broadly about the vitality of the municipality and its development.”

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0743016721000115>

Myös kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin selvitys vuodelta 2022 toteaa, että koulujen lakkauttaminen saattaa edistää väestökatoa alueelta ja siten tuottaa lisää haasteita kunnan talouteen:

<https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/maaseutu-ja-saaristoalueilla-asuvien-lasten-sivistyksellisten-ja-sosiaalisten-oikeuksien-toteutuminen-kouluverkon-muutoksissa-ja-peruskoulujen>

”Tilastollinen analyysi osoitti useita viitteitä kouluverkkomuutosten negatiivisista elinvoimavaikutuksista, kuten lisääntyvästä lähtömuutosta, heikommasta työllisyys- ja työpaikkakehityksestä sekä koulutusmenojen odotettua heikommasta kehityksestä. Suuria kouluverkkomuutoksia tehneissä kunnissa elinvoiman lähtötila on ollut alun perin haastava, johon on vastattu kouluverkon supistamisella tai keskittämällä.

Koululakkautukset kohdistuvat eniten alueille, joiden kehitys oli jo ennen lakkautusta heikentynyt. **Koululakkautuksista ei synny koulutusmenojen säästöjä. Kouluverkkomuutokset eivät vaikuta ratkaisevan elinvoiman tilaan, vaan pahimmillaan heikentävät tulevia elinvoiman kehitysnäkymiä.**"

Karvi suosittaa:

"Erityisestä huomiota olisi kiinnitettävä siihen, että **elinvoiman tilan kehittymisessä on suuria alueellisia eroja. Elinvoiman kehityksen eroja on havaittavissa myös kuntien sisällä. Kouluverkon merkittäviä muutoksia ja koululakkautuksia tulisi edeltää päätösten vaikutusten ennakoarviointi, joka kattaa kylätason tarkastelun.**"

Selvityksessä todetaan myös:

"Vaikka kouluverkkomuutoksia perustellaan usein koulutusmenojen kasvun hillitsemisellä, koulutusmenot kasvoivat asukasta tai alle 15-vuotiaita asukkaita kohden laskettuna maltillisimmin vain vähäisiä kouluverkkomuutoksia tehneissä maaseutukunnissa (kuviot 3). **Suuria tai erittäin suuria kouluverkkomuutoksia tehneissä kunnissa menot kasvoivat merkittävästi voimakkaammin etenkin lasta kohden laskettuna.**"

Ohkola – Uudenmaan liiton palkittu uusmaalainen kylä 2014

Ohkola valittiin vuoden 2014 uusmaalaiseksi kyläksi. Tuolloin painopistealueena oli kansainvälisyys, mutta kylän aktiivisuuden takana huokuu vahva yhteisöllisyys. Kevättalvella 2024 Huomenta Suomi teki suoran aamuradio-ohjelman Ohkolasta: mikä merkitys Uudenmaan Vuoden kylä tittelillä on ollut Ohkolaan ja miten se näkyy nyt 10 vuoden päästä. Lähetysessä tuotiin esille kolme teemaa, jotka ovat entisestään vahvistuneet saamamme myönteisen huomionosoituksen ansiosta:

1. Harrastustoiminta on entisestään vahvistunut. Esim. sirkusharrastukseen tullaan laajasti tänne kylälle myös muista kunnista. Harrastajia on yli 200.
2. Koulukirjeenvaihtajat ovat panoksellaan vahvistaneet 26 vuotta ilmestynyttä kylän yhteistä tiedotuskanavaa, Ohkolan Kyläsanomat -lehteä.
3. Ohkolaan halutaan muuttaa, koska täällä on kyläkoulu. Tyhjiillään olevia taloja kunnostetaan parhaillaan kodeiksi lapsiperheille, kävelymatkan päässä koulusta.

Ansaitulla Vuoden kylä 2014-palkinnolla on edelleen iso positiivinen vaikutus kyläämme. Me kyläläiset olemme aidosti ylpeitä kylästämme ja haluamme tehdä asioita yhteisöllisyyden säilyttämiseksi kaikin mahdollisin keinoin.

Alla ote kylälehdessä nro 73, Joulukuu 2013. Liitteenä myös koko lehti, jossa olimme juuri saaneet tuon Uudenmaan Vuoden kylä -palkinnon. Kaikki lehdet (115) löytyvät kylälehtiarkistosta www.ohkola.fi sivuilta.

Ohkola – Vuoden uusmaalainen kylä 2014

Ohkola sai ansaitun tunnustuksen, kun Uudenmaan liiton maakuntahallitus valitsi Ohkolan vuoden uusmaalaiseksi kyläksi 2014. Ohkola on kokonaisuudessaan n 4000 asukkaan kyläkolmikko, jonka muodostavat Ohkola, Hyökännummi ja Arola-Jokelanseutu. Vuoden kylä palkinto käsittää Ohkola-Hyökännummi alueen, Arola-Jokelanseutu on toiminnallisesti oma kokonaisuutensa, kylä kylässä. Ohkola on perinteinen maaseutukylä. Hyökännummen

alue on tiiviisti rakennettu taajama. Se rajoittuu Tuusulan Kellokoskeen ja on Mäntsälän kunnan asemakaava-aluetta.

Valintaperusteet

(Ote kansanedustaja Outi Mäkelän puheesta palkintojenjakotilaisuudessa)

- Ohkolan vahvuuksia ovat pitkät perinteet ja ennakkoluulottomuus kansainvälisissä hankkeissa, monipuolinen yhteisöllisyys sekä aloitteellisuus uudistus- ja kunnostushankkeissa. Uudenmaan maakuntahallitus painotti tänä vuonna valinnassa erityisesti kansainvälisyyttä. Ohkolan nuorisoseuran kansainvälisellä harrastusvaihdolla on jo vuosikymmenten perinteet. Ohkolan koulu on mukana yli kolmessakymmenessä projektissa kaikkien Euroopan maiden ja viime keväänä myös Azerbaidzanin ja Tunisian kanssa. Vireää ystävyyuskoulutoimintaa on ollut pitkään Venäjän, Ruotsin ja Viron kanssa myös Hyökännummen koulussa.

- Ohkola edustaa nykypäivän maaseutukylää, joka on avoin maailmalle sekä uusin että perinteisin keinoin. Virkeä kylä tukee nuorisonsa kasvua suvaitsevaiseksi innostavien projektien myötä.

Koulussa kansainvälisyys ei perustu pelkästään projekteihin, vaan on osa opetusta. Jokainen lukuvuosi aloitetaan projektien suunnittelulla ja uusien kansainvälisten ystävien etsimisellä.

- Kun lapset ovat luontevasti yhteydessä eri maiden koululaisiin jo ala-asteelta lähtien, on myöhemmässäkin elämässä helppo olla aidosti avoin maailmalle. Ja mikä parasta, Ohkolan koulun kansainväliset projektit tempaavat mukaan myös lasten perheet.

Yhteisöllisyys on osa arkea

Ohkola tunnetaan aktiivisena kylänä, jossa talkoohenki elää. Kylässä toimii monta seuraa. Nuorisoseuran panos yhteisöllisenä toimijana on iso; Sirkus Sirius, teatteritoiminta, seuratalon ylläpito ja vuokraaminen sekä kerhot, kurssit ja leiritoiminta. Urheiluseura, metsästysseura, diakoniapiiri, martat, partio, VPK, maatalousnaiset, koulujen vanhempaintoimikunnat ja kyläyhdistykset tekevät asioita omilla toimialueillaan. Kaikki kyläseurat yhdessä ovat julkaisseet yli viidentoista vuoden ajan 4 kertaa vuodessa ilmestyvää Ohkolan kyläsanomat -lehteä. Alueen yrittäjät ovat mukana lehdessä ilmoituksin, joilla katetaan painokulut.

Ohkola on valittu esimerkilliseksi kyläksi, olkaamme siitä aidosti ja nöyrästi ylpeitä. Vuoden kylänä Ohkola saa näkyvyyttä ja monet haluavat tietää kylästäamme, ehkä vireä kylämme kiinnostaa myös asuinpaikkana. Parasta on se, että aktiivinen arki jatkuu, olemme saaneet tunnustusta siitä, että teemme täällä hyviä asioita. Tästä kaikesta kuuluu iso kiitos vastuunkantajille, joita Ohkolassa on laaja rintama.

Lopuksi

Kyläkoulujen lakkauttamisella saavutettu säästö on kyseenalainen eikä sille ole tutkimusperustetta. Sen sijaan päinvastaisia tutkimustuloksia on runsaasti. Kunnan tulee siksi suhtautua konsulttivetoiseen selvitykseen kriittisesti.

Ohkolan sijainti Mäntsälän eteläosassa kaukana kirkonkylästä ja sen kyläyhteisön poikkeuksellinen aktiivisuus edellyttävät, että **Ohkolan koulun tulevaisuutta tulisi tarkastella Karvin suositusten mukaisesti kylätasolla**. Ohkolan kyläkoululla on

kokoaan suurempi rooli Mäntsälän uusien veronmaksajien houkuttelussa, kyläläisten hyvinvoinnissa sekä myös koulun oppilaiden koulupolun onnistumisessa.

Toimenpideohjelmaluonnoksen maininnat yhtenäiskoulun yhdessä rakennuksessa sijaitsemisen pedagogisesta ylivertaisuudesta eivät ole tutkimusperustaisia. Peruskoulun opetussuunnitelman visioima pedagoginen onnistuminen edellyttää ensisijaisesti koulun opetus- ja hallintohenkilökunnan toimintakulttuurin yhtenäisyyttä, ei eri kouluasteiden samassa rakennuksessa toimimista. Koulunkäytinkokemukseen ja pedagogiseen onnistumiseen vaikuttaa moni muukin asia kuin eri kouluasteiden läsnäolo samassa rakennuksessa.

Toimenpideohjelmaluonnos keskittyy tilaselvittelyssään liiaksi Mäntsälän keskustaaajaman näkökulmaan. Kyläkoulujen roolia opetustoimen ulkopuolisessa toiminnassa ei ole tarpeeksi selvitetty.

Ohkolassa 13.10.2024

Kyläyhdistyksen hallituksen jäsenet

Tuija Schmid
Eija Hynninen
Kristiina Ilmonen
Ilkka Allonen
Eira Andersson
Satumaija Levón
Hannu Roos
Kati Kottila
Asko Alanko
Elina Vuori
Auli Teppinen
Juha Halme
Maija Tikka